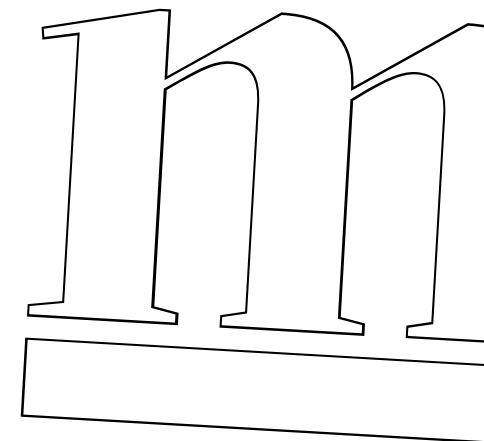
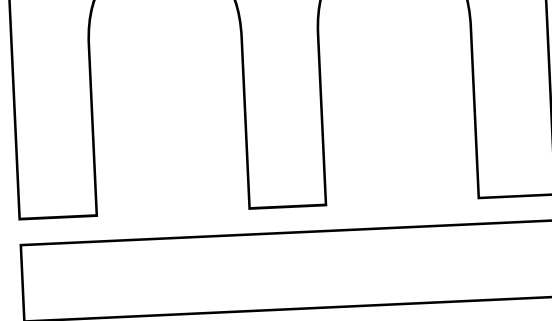
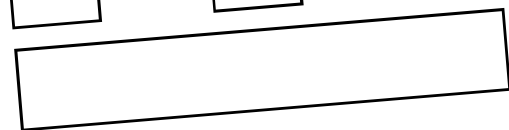
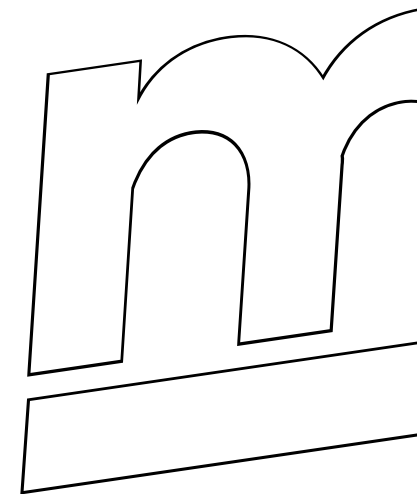
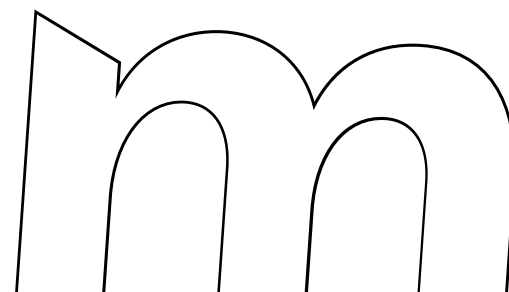
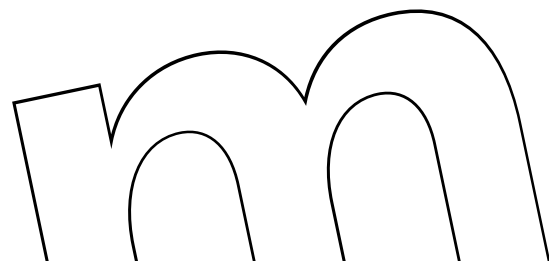

Memorandum van Brussels Museums

De federatie van Brusselse musea

Inleiding

In 2024 verenigt Brussels Museums (BM) 126 museale instellingen die actief zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze musea hebben verschillende statuten: federaal, gemeentelijk, universitair, stichtingen, privé, enz. Ze variëren in omvang en omsluiten uiteenlopende domeinen, zoals (beeldende) kunst, wetenschap, geschiedenis, natuur, technologie, enz.

BM staat ten dienste van haar leden, als een centraal aanspreekpunt en belangenbehartiger die een actieve rol speelt in het culturele, politieke en institutionele leven van het Gewest en draagt bij aan de culturele uitstraling van Brussel.

Sinds 1995 is de rol van BM geëvolueerd om beter in te spelen op de behoeften van de musea. De huidige missie van Brussels Museums is:

- Musea met elkaar verbinden door bijeenkomsten, opleidingen en uitwisseling van good practices te organiseren en informatie te verstrekken over de actualiteit in de sector;
- De belangen van de sector vertegenwoordigen en verdedigen door als referentiepunt[1] en informatiebron[2] te dienen;
- De zichtbaarheid van musea vergroten door communicatiecampagnes en de organisatie van evenementen voor het grote publiek zoals Museum Night Fever en de Nocturnes;
- Musea begeleiden naar meer toegankelijkheid, inclusiviteit en duurzaamheid[3] via de projecten Open Museum en Green Museum;
- Musea voorzien van de kennis die nodig is om hun collecties beter te organiseren, te bewaren en toegankelijker te maken voor een breder publiek.

[1] Brussels Museums heeft onder andere zitting in de Chambre de Concertation des Patrimoines Culturels van Fédération Wallonie-Bruxelles, in het Strategisch Comité van Visit.brussels, de stuurgroep van SamenDurable en neemt deel aan het PECA, aan Place aux Enfants en aan jury's van de VGC, de COCOF en het Green Key-label. Talrijke lokale partnerschappen worden eveneens ontwikkeld met andere federaties.

[2] Via sectorenquêtes, een barometer van bezoekersaantallen en zeer regelmatige contacten met de musea.

[3] Met verwijzing naar de officiële definitie van een museum, opgesteld door ICOM: "Een museum is een permanente instelling, zonder winstoogmerk en ten dienste van de samenleving, gewijd aan onderzoek, verzameling, behoud, interpretatie en tentoonstelling van materieel en immaterieel erfgoed. Open voor het publiek, toegankelijk en inclusief, moedigt het diversiteit en duurzaamheid aan. Musea opereren en communiceren op een ethische en professionele manier en betrekken diverse gemeenschappen. Ze bieden hun publiek een verscheidenheid aan ervaringen op het gebied van educatie, vermaak, reflectie en kennisdeling.

Hoewel er overeenkomsten bestaan tussen de uitdagingen van de Brusselse museumsector en die van andere actoren en instellingen in de culturele sector die hun eigen memoranda opstellen, vereisen de specifieke werkwijzen van de musea in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een eigen memorandum.

Dit memorandum heeft als doel de belangrijkste aandachtspunten voor de Brusselse musea in kaart te brengen. Op die manier kunnen we beleidsmakers en instellingen die een impact hebben op deze sector informeren en discussies en beslissingen verhelderen vanuit een rol als referentie of stakeholder. Hiervoor worden aanbevelingen geformuleerd.

De Brusselse museumsector is een belangrijke economische motor. De 126 musea maken van Brussel een aantrekkelijke bestemming. In 2023 trok de sector een toeristenstroom van meer dan 5.000.000 bezoekers[4] aan, en in 2022 vertegenwoordigden zij bijna 3.400 voltijds equivalenten[5] aan directe tewerkstelling, wat neerkomt op ongeveer 10% van de tewerkstelling in de sectoren toerisme, horeca en cultuur[6] samen.

Om de kennis over de indirecte werkgelegenheid in de sector te vergroten, heeft Brussels Museums in samenwerking met DULBEA en met steun van Actiris, een studie uitgevoerd. Deze toont objectief aan dat de indirecte economische spin-off voor elke voltijds equivalent die in een museum werkt, bijna twee voltijds equivalenten genereert in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Naast het economische aspect is de museumsector een instrument/impuls voor inclusie en sociale cohesie. Dit draagt aanzienlijk bij tot het welzijn in de samenleving[7]. Dit criterium wordt te vaak over het hoofd gezien bij beleidsbeslissingen. Een land met een gelukkige bevolking heeft namelijk ook een positieve invloed op de economie: minder absentisme, minder agressie, criminaliteit en sociale isolatie, meer respect voor anderen, voor politieke beslissingen, voor openbare diensten, en een grotere betrokkenheid bij de goede werking van de samenleving en meer verbondenheid.

Een museum is een plek van en voor herinnering, cultuur, educatie, participatie, vermaak, onderzoek, ontmoeting en uitwisseling en draagt bij tot tot de identiteit van Brussel en haar bevolking. De maatschappelijke waarde van musea is fundamenteel: noodzakelijk voor welzijn, economie, onderwijs en het collectieve geheugen.

De sector kent echter moeilijke tijden. Geleidelijk herstellend van de aanslagen van 2016, de gezondheids crisis van 2020-2021 en de energiecrisis van 2022, kampt de Brusselse museumsector met veel noden en uitdagingen.

[4] Bron: bezoekerscijfers van Brussels Museums, terug op het pre-COVID-niveau

[5] Bron: onderzoek uitgevoerd in 2022 door de View-dienst van Actiris in samenwerking met Brussels Museums

[6] Bron: memorandum 2024 van visit.brussels, 33.695 banen in de handel, Horeca en cultuur

[7] In 2023 stond België gerangschikt op de 17e plaats van de wereld in termen van "Bruto Nationaal Geluk" (rangschikking van de gelukkigste landen ter wereld), volgens de studie uitgevoerd door het consortium World Happiness Report. Het NEMO-netwerk heeft ook een studie uitgevoerd over dit onderwerp: <https://www.nemo.org/news-events/article/study-shows-that-the-wellbeing-effect-of-finnish-museums-is-worth-millions>

Er is een gebrek aan middelen om hun missies uit te voeren, een gebrek aan personeel en een duidelijke politieke visie, een gebrek aan zichtbaarheid om nieuwe doelpublieken aan te trekken, een gebrek aan gedeelde diensten en een administratieve overbelasting. Dit zijn de belangrijkste zorgen van de Brusselse musea.

Hun huidige en toekomstige uitdagingen zijn het verder ontwikkelen van de toegankelijkheid in de breedste zin van het woord, de evolutie naar een duurzamer model, de aanpassing aan nieuwe technologieën en het behoud van hun collecties.

Dit memorandum werd opgesteld in overleg met de leden van Brussels Museums en verrijkt door uitwisselingen met diverse federaties, instellingen en organisaties zoals: RABKO, MSW, ICOM ATT, de VGC, de FWB, de COCOF, visit.brussels, FARO en de leden van de Chambre de Concertation des Patrimoines Culturels.

Veel leesplezier!

Contactpersoon: Julien Staszewski, directeur van Brussels Museums – julien@brusselmuseums.be

Aandachtspunten, uitdagingen en aanbevelingen

Financiering die aansluit bij de missies

Veel musea lijden momenteel onder een toenemende structurele onderfinanciering. Daardoor wordt het steeds moeilijker om hun kerntaken uit te voeren. Gebouwen en collecties raken in verval. We pleiten voor onmiddellijke en structurele investeringen in de sector. Op die manier kunnen we calamiteiten in de collecties en de gebouwen voorkomen die grotere investeringen zouden vereisen. In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Meer structurele middelen voor de financiering van de eigen werking van de musea, los van steun aan projecten of tentoonstellingen
- Een automatische en systematische indexering van alle soorten terugkerende subsidies, aangezien het jaarlijks toekennen van hetzelfde bedrag in feite een vermindering van de steun betekent door de inflatie;
- Rekening houden met het feit dat elke budgetverlaging moet gepaard gaan met een vermindering van de missies en verplichtingen verbonden aan de subsidie;
- Rekening houden met het feit dat elke budgetverlaging in de sector directe gevolgen heeft: een aanzienlijk aantal jobs gaat verloren samen met een afname van de maatschappelijke diensten die in de fundamentele behoeften van de bevolking[8] voorzien;

- Elke nieuwe missie en verplichting, zelfs de kleinste, te voorzien van voldoende middelen om deze uit te voeren;
- Meer steun voor activiteiten die minder kwantificeerbaar zijn in termen van bezoekersaantallen, en losgekoppeld zijn van het bemiddelingsaspect, zoals onderzoek, artistieke of wetenschappelijke residenties en de creatie van intellectuele inhoud;
- Ondersteuning voor andere vormen van ontsluiting en verspreiding, bijvoorbeeld buiten de muren van de musea, multidisciplinair, en in samenwerking met jonge kunstenaars, de welzijnssector, enz.

[8] Uittreksel uit het artikel "Difficultés budgétaires de la Région Bruxelles-Capitale – quels impacts pour le secteur non marchand ? » geschreven door BRUXEO.

Voldoende personeel

Het feit dat de sector het goed lijkt te doen dankzij de positieve trend in het aantal museumbezoekers, verbergt het feit dat deze resultaten berusten op personeel dat steeds meer onder druk staan, overwerkt en uitgeput is. Veel musea kampen met een schrijnend personeelstekort.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Meer tewerkstellingssubsidies specifiek voor de museumsector;
- Een dekking van alle loonkosten door de operationele subsidies;
- Een verhoging van de lonen in de sector om de competenties en ervaring te behouden en zo de vlucht naar andere, beter betaalde sectoren een halt toe te roepen;
- Een erkenning van de sector als een opleidings- en stagecentrum, met name in het kader van PECA;
- Het verkrijgen van een wettelijk kader en tewerkstellingsstatuut voor gidsen voor meer stabiliteit en erkenning van de noodzaak van hun werk;
- Een herziening van de wet van 2 oktober 2017 (de zogenaamde wet Jambon), die de particuliere en bijzondere veiligheid reguleert en die een beperkend kader vormt dat niet is aangepast aan de museumsector;
- Meer flexibiliteit met betrekking tot de mogelijkheden om op te treden tegen misbruik door personen die in bepaalde functies zijn aangesteld.

Duidelijk, gecoördineerd museumbeleid gebaseerd op overleg

Een gecoördineerde sector met een duidelijke visie, die uitwisselt, luistert en ervaringen deelt, is veel doeltreffender dan een gefragmenteerde sector waarin iedereen op zijn eigen manier werkt.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een duidelijke en transparante informatieverstrekking over intenties en richtlijnen, die voldoende op voorhand wordt gecommuniceerd door beleidsmakers en instellingen, zodat de musea deze kunnen analyseren en tijd hebben om hierop te reageren;
- Een systematische raadpleging van Brussels Museums en de musea bij beslissingen die hen aanbelangen, en vertrouwen in hun ervaring en expertise;
- Raadpleging van de verschillende actoren in de sector van de culturele en creatieve industrieën, door uitwisselingsmogelijkheden te bieden tussen de verschillende onderdelen van de sector;
- Systematische raadpleging en coördinatie van de verschillende betrokken beleidsniveaus, om uniformiteit van beslissingen en hun implicaties te waarborgen.

Administratieve vereenvoudiging voor meer efficiëntie kerntaken

De verdeling van institutionele bevoegdheden is complex. Het is vaak moeilijk te achterhalen tot wie men zich moet wenden voor welke soort informatie, begeleiding of ondersteuning. Dit geldt des te meer voor de Brusselse museumsector, waar zowel privé- als publieke, federale, gemeenschaps- en gemeentelijke musea naast elkaar bestaan. Deze eigenaardigheid leidt regelmatig tot situaties waarin de bevoegde instanties naar elkaar wijzen, waardoor de musea zonder antwoord en zonder aanspreekpunt blijven.

Bovendien, hoewel goedbedoeld, neemt het aantal administratieve taken en subsidievoorwaarden voortdurend toe, zonder rekening te houden met de extra tijd die deze ook vragen. Administratieve vereenvoudiging zou musea in staat stellen meer middelen aan hun kerntaken te besteden.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- De voorkeur geven aan meerjaren-overeenkomsten en structurele steun. Zo kunnen musea zich concentreren op hun kerntaken en kunnen de musea en de instellingen hun budgetten beter beheren;
- Het oprichten van een specifiek loket dat musea toeleidt naar de juiste instellingen voor het aanvragen van (subsidie-), begeleiding en noodzakelijk advies. Dit helpt hen nog meer vooruit om hun missie en het beleid van de sector uit te voeren;
- Een evaluatie van de noodzaak van elke taak en elk formulier die momenteel zijn vastgelegd in de administratieve procedures voor het verkrijgen van subsidies;
- Financiering van de benodigde tijd voor het uitvoeren van administratieve taken en subsidievoorwaarden;
- Een standaardisering van formulieren en procedures die betrekking hebben op dezelfde competenties/onderwerpen, ongeacht het bevoegdheidsniveau;
- De tijd nemen om de gevolgen van eventuele institutionele veranderingen te analyseren en de fasering en timing ervan goed te evalueren;
- Meer flexibiliteit bij de toepassing van bepaalde politieke en administratieve vereisten die tevens beter rekening houden met de specificiteiten van elk museum.

Verhoogde zichtbaarheid

De middelen voor marketing-, evenementen- en communicatiecampagnes voor de museumsector zijn laag. Nochtans verdienen musea meer zichtbaarheid om zo potentieel publiek te bereiken, meer bezoekers en meer impact te sorteren.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een stabielere en meer consistente steun voor tools en middelen die musea zichtbaarder maken. Denk aan Museum Night Fever, de Nocturnes, de ontwikkeling van nieuwe projecten om een nieuw doelpubliek aan te trekken, en culturele toerismeproducten zoals de Brussels Card en de Art Nouveau Pass;
- De media aanmoedigen om meer tijd en inhoud te wijden aan cultuur en musea;
- Attracties en grote culturele industrieën aan te sporen om nauwere banden aan te knopen met de museumsector;
- De investeringen van visit.brussels in communicatiecampagnes en de promotie van musea te waarborgen;
- Ervoor te zorgen dat de aanduiding "museum" alleen kan worden gebruikt door instellingen die de basisdefinitie van ICOM respecteren, om te voorkomen dat de zichtbaarheid van musea wordt overschaduwed door attracties met enorme marketingmiddelen.

Gedeeld gebruik van ruimtes en diensten op een gecoördineerde manier

Het bundelen van informatie, ervaring, middelen en ruimtes kan schaalvoordelen opleveren, de werking van musea optimaliseren en hen helpen hun missies te vervullen en de toekomstige uitdagingen aan te gaan.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een sterke en voldoende gefinancierde federatie;
- De middelen om een echt samenwerkingsplatform voor musea te worden, met diensten voor ondersteuning, informatiedeling, opleiding en ontmoetings- en uitwisselingsmomenten (voor best practices);
- De creatie van een gedeelde regionale opslagruimte, zowel voor fysieke als digitale collecties, die ook de uitwisseling en het uitlenen van materiaal tussen musea mogelijk maakt;
- De ontwikkeling van een informatievoorziening over trends en nieuws in de sector voor musea en instellingen, aangestuurd door Brussels Museums;
- Meer momenten van ontmoeting en uitwisseling tussen de musea.

Duurzamere musea

Een van de belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren is de overgang naar een duurzamer cultureel toerisme, terwijl het stedelijk erfgoed dat veel musea herbergt, zoveel mogelijk wordt behouden.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een foutentolerantie in de milieustedebouwkundige regels dat het juiste evenwicht vindt tussen de behoefte aan energiebesparing en de bescherming van het gebouw;
- Financiële stimuli voor musea die samenwerken met lokale en duurzame actoren;
- Financiering voor het project "Green Museum", dat gericht is op bewustmaking, het informeren en het trainen van musea om hen te ondersteunen in deze duurzame transitie;
- Begeleiding door energiedeskundigen voor de analyse en implementatie van individuele oplossingen voor elk museum;
- Het financieren van acties die gericht zijn op het koolstofvrij maken van cultuur, zoals het bieden van kortingen voor bezoekers die op een duurzame, ecologische manier naar het museum komen;
- Het vaststellen van coherente doelen op het gebied van bezoekersaantallen voor musea die gevestigd zijn in prominente gebouwen, en rekening houden met de impact van een groot publiek op de staat van het erfgoed.

Toegankelijke musea die de diversiteit weerspiegelen

Momenteel zijn er nog te veel drempels voor de toegang tot musea "voor iedereen". Deze drempels liggen zowel in de aangeboden openingstijden, de financiële, fysieke en symbolische toegankelijkheid. Sommige doelgroepen voelen zich niet aangesproken door de inhoud die musea aanbieden.

Bovendien hebben musea vaak nog steeds het imago statische en zelfs verouderde instellingen te zijn die voorbehouden zijn aan een bepaalde elite en die het brede publiek niet bereiken. Musea pakken deze uitdaging aan en moet worden voortgezet.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een verhoging van de middelen die zijn toegewezen aan museale bemiddeling;
- Een optimalisatie van PECA (Parcours d'Education Culturelle et Artistique) en gelijkaardige trajecten in samenwerking met onderwijs en beleid;
- Aandacht voor gelijke kansen bij de aanwerving van nieuwe medewerkers (en meer bepaald in sleutelposities);
- Een substantiële financiering voor het project "Open Museum", dat gericht is op bewustmaking, informatie en training van musea om hen te ondersteunen in deze toegankelijkheidsinitiatief;
- Een aangepaste financiering voor de verbeteringen aan gebouwen met betrekking tot fysieke toegankelijkheid, rekening houdend met de architecturale specificiteiten van prominente/beschermde gebouwen;
- Steun voor de ontwikkeling van nieuwe initiatieven en innovatieve evenementen gericht op het aantrekken van nieuwe doelgroepen;
- Musea de middelen geven om verlaagde tarieven/gratis toegang te standaardiseren, met name voor kinderen.

Collecties ontwikkelen en bewaren

Musea zijn plaatsen van onderzoek, herinnering, uitwisseling en ontmoeting die met hun tijd mee moeten evolueren om de huidige maatschappij te weerspiegelen en met haar in dialoog te treden. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande collecties te onderhouden en te conserveren, nieuwe stukken aan te schaffen en nieuwe inhoud en tentoonstellingen te produceren.

In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Een betere financiering van ondersteuning bij conservatie
- Een betere financiering van onderzoek;
- Uitzonderingen voor musea met betrekking tot de aankoopbelasting (BTW) of de belasting op tentoonstelling van werken (expositierechten);
- Een betere financiering van projecten zoals Re-Org, dat musea wil ondersteunen bij het optimaliseren van het beheer van hun reserves, in het bijzonder door bepaalde depots samen te brengen;

Musea die zich aanpassen aan nieuwe technologieën

Nieuwe technologieën zijn alomtegenwoordig in het professionele en privéleven. Ze zijn noodzakelijk en het is essentieel om ze te begrijpen en optimaal te gebruiken. Op die manier zijn musea up to date, kunnen ze hun collecties goed beheren en inspelen op de behoeftes en verwachtingen van het publiek. In dit opzicht pleit Brussels Museums voor:

- Administratieve ondersteuning voor musea om hen te helpen bij het gebruik van nieuwe technologieën;
- Een onthaaldienst uitgerust met nieuwe technologieën om tegemoet te komen aan de verwachtingen van bezoekers en om bezoekerscijfers beter in kaart te brengen en te analyseren. De ontwikkeling van bemiddelingstechnieken die gebruik maken van nieuwe technologieën wanneer dit nodig en gepast is;
- Ervoor zorgen dat de menselijke kant behouden blijft bij elke implementatie van nieuwe technologieën;
- Technologieën ontwikkelen die zijn afgestemd op de communicatiebehoeften;
- Technologieën ontwikkelen die nuttig zijn voor het beheer van collecties (inventarisatie en digitalisering);
- Technologieën ontwikkelen die zijn afgestemd op de scenografiebehoeften, zoals interactieve presentaties van de collecties
- Zorgen voor een politieke visie op musea en cultureel erfgoed in een samenleving die door AI wordt aangestuurd, en zorgen voor adequate investeringen om de AI-ontwikkeling in de museumsector succesvol te kunnen toepassen.